

РЕЦЕНЗІЇ

Ольга Червінська

КРОК ДО ПЕРЕКОНЛИВОГО ОНОВЛЕННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЕТИКИ

Рец. на монографію Світлани Маценки:

Партитура роману

(Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2014. – 528 с.

Попри те, що увага до констеляцій між мистецтвом слова та музики може вважатися органічно давньою, має своїх окремих adeptів також в українському літературознавстві (це відбиває й місткий, з 651 позиції джерельний інструментарій даної роботи, а також персоналії її „Іменного показчика”), представлена монографія доцента кафедри німецької філології Львівського національного університету імені Івана Франка Світлани Маценки „Партитура роману” постає безперечним прецедентом й за своїм новаторським спрямуванням, вона рішуче розпинає контур наукових ідей сучасного українського літературознавства у своїх численних методологічно значущих рецептивних проекціях – як, наприклад, у площині сприйняття поетики інтермедіальності. У цілому, тут актуалізується ідея рудиментарних синкретичних чинників художнього тексту на прикладі романної форми (не випадково роман інтерпретується в одному із підрозділів як проект „Gesamtkunstwerk”).

Жанр так званого „музичного роману” розглядається у статусі наукової парадигми й інтерпретується як наслідок впливу естетики романтизму. Окремо він подається як партитурний запис. У музичній теорії поняття „партитура” закономірним чином удосконалюється систематично: зокрема, партитура постійно збагачується фіксуванням нових музичних засобів, інструментів та відповідних можливостей, постаючи, відповідно, щоразу новим текстом. У даному випадку, принцип мінливої архітекτονіки партитури перетворюється на зручну ідею інтерпретації літературних (німецьких) зразків, аргументуючись як її широко визнаною онтологічною домінантою – без врахування цієї амбівалентності рецепція тексту не може вважатися справедливою.

Автор репрезентує констеляцію у зустрічних зразках подвійного векторного спрямування: наводить німецькомовні романи (XX / XXI ст.), що „тягнуть до музики”, а також звертає увагу на приклади музичного „озвучення” романних текстів (від оперних до рок-зразків).

Цілісний задум роботи постає крізь структурний малюнок (партитуру) прагматичного завдання дослідження: кільце із „Прелюдії” та „Постлюдії” охоплює три телеологічно співзвучні частини: „Формування партитури роману”, „Організація партитури роману” та „Читання партитури роману”. Кожний із цих розділів на безперечно переконливих прикладах демонструє блискучу наукову розробку авторського проекту у перспективі осібної логіки загальної теми, яка, на мій погляд, перегукується з „іманентною інтерпретацією” – штайгерівською версією „Фундаментальної поетики” як зразка специфічного розуміння стилю, запропонованого цим швейцарським германістом.

У першому із трьох дискурсивних уступів музика подається як „ідентифікаційна модель”, функціонування якої бере свої початки в естетичній теорії Р. Вагнера. Тут підкреслюється, що можливе у музичності роману постає крізь призму „натхнення”. Це, на мою думку, має також очевидний зв’язок із поняттям сугестивного потенціалу ліричного тексту, але як його заперечення (на рівні відмови від ілюзії на користь „пізнання” – за словами маннівського Леверкюна – пункт 1.2.4.).

Другий розділ „Організація партитури роману” сформовано переважно у межах вітчизняної практики опису наукового феномену (аналіз інтермедіальності, інтертекстуальності, теорії причитання та ін.): але в усіх актуальних методиках з’являються нові конотації, наприклад, критерій межі, музично-семантичний аналіз, хронотопічність діалогу, знакові структури, текст як фонографія та ін.

Й, нарешті, переконливим та яскравим завершенням усієї праці на базі найпоказовіших зразків постає її рецептивний дискурс під назвою „Читання партитури роману” з виокремленням двох фрагментарних тем – щодо жанрової специфіки роману-біографії, актуалізованого музичного темою, а також щодо діалогічності „джазового роману”, вже доволі типового для новітньої літератури. Відзначимо сказане про значення у прозі стратегії музичного тексту заради відтворення біографічного образу, приміром, Моцарта, такими письменниками Е. Меріке, П. Гертлінг, В. Гільдесгаймер. Або розгляд діалогічності джазового роману як певного конструктивного фактору в оновленні сучасних романних форм: романи Г. Яновіца „Ти маєш стати Галігарі”. У цьому розділі віртуозно препаруються характерні романні версії „постмодерністського дискурсу музики”.

Висновки щодо семантики партитури подаються у жанрі „Постлюдії” й, за авторським наголосом, „оприявлюють динаміку процесу смислотворення”. С. П. Маценко пропонує наступну термінологічну інтерпретацію обраного методу: „Поняття „партитура”, досить часто вживане в сучасному літературознавстві та художній літературі, використане як містке, таке, що передбачає надструктурованість тексту, відсилання до позатекстуальної дійсності, співвіднесеність окремих компонентів тексту, розподіл функцій, лінійність у зіставленні із симультанністю, визначеність, яка не суперечить інтерпретації” (С. 444). Загалом у книзі узагальнено новий (або оновлений) термінологічний корпус понять, корисних для нової поетики, здатних продуктивно збагатити та оновити інструментарій, наштовхнути на активізацію літературознавчого дискурсу: у вказаних розділах монографії надзвичайно розгорнуто цитується і переконливо коментується відповідний базовий корпус наукових концептів.

Справді європейський рівень наукового аналізу та коментування, продемонстрований цією оригінальною монографією, засвідчує високу наукову спроможність нашої української теорії. Книга дослідниці „Партитура роману” є значущим, багатовимірним і повною мірою новаторським теоретико-філологічним дослідженням. Поза тим, що тут вперше розглянуто абсолютно нові для нашої науки приклади німецькомовної літератури у контексті гострих аналітичних спостережень та цікавих рішень кожного з текстів, у цілому тут також озвучується та актуалізується перспективний ракурс герменевтико-рецептивного напрямку. З усією впевненістю необхідно підкреслити, що монографія С. П. Маценки „Партитура роману” постає переконливим і значущим науковим кроком, важливим для сучасної поетики.

НОВІ ВИМІРИ ДОСЛІДЖЕННЯ СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ

Рец. на монографію М. В. Балко:

**„Актуальні проблеми теорії словосполучення
сучасної української мови”**

(Дніпропетровськ : Вид-во „Свідлер”, 2014. – 349 с.)

Учення про словосполучення як специфічну мовну одиницю є невід’ємною частиною українського теоретичного синтаксису. Дослідженню цієї особливої синтаксичної одиниці присвячено праці багатьох авторитетних українських і зарубіжних лінгвістів (див. студії О. Ахманової, В. Бабайцевої, В. Белошапкової, О. Бехагеля, В. Виноградова, І. Вихованця, К. Городенської, О. Єсперсена, А. Загнітка, Є. Куриловича, О. Мельничука, Т. Молошної, М. Петерсона, О. Пешковського, М. Прокоповича, Й. Ріса, О. Скобликової, М. Степаненка, В. Сухотіна, С. Тер-Мінасової, Т. Туліної, Г. Удовиченка, Ю. Фоменка, Ф. Фортунатова, У. Френсіса, О. Шахматова, Н. Шведової, К. Шульжука, В. Ярцевої та ін.). Попри тривалу історію становлення теорії словосполучення варто констатувати, що й наразі воно лишається однією з найсуперечливіших мовних конструкцій (історія мовознавства знає різні – іноді діаметрально протилежні – бачення його природи). Усе це свідчить про необхідність узагальнення напрацьованих підходів до кваліфікації словосполучень сучасної української мови та перегляду ключових положень вітчизняної теорії словосполучення для надання їй стрункості та викінченості.

На сьогодні у вивченні словосполучення сформувалася певна традиція, що спирається на класичну концепцію, за якою його тлумачать як номінативну одиницю, що існує до речення та служить для найменування складних, але розчленованих понять. Таке бачення природи словосполучення потребує корегування, що мотивовано наявними істотними суперечностями, зокрема щодо таких аспектів: 1) чи існує словосполучення до речення, чи є воно будівельним матеріалом для останнього; 2) які види зв’язку можливі між компонентами словосполучення; 3) чи є словосполучення всього лише складнішим за слово найменуванням предметів, явищ, процесів (тобто номінативною одиницею), чи, можливо, його функційна вага відмінна від функційного навантаження слова. І це ще далеко не повний перелік суперечностей сучасної української теорії словосполучення. Спробу зняти їх реалізує М. Балко в рецензованій монографії „Актуальні проблеми теорії словосполучення сучасної української мови”.

Аналізована праця чітко структурована: складається з передмови, трьох логічно пов’язаних розділів, підпорядкованих одній меті – побудові та комплексному упорядкуванню концепції словосполучення як синтаксичної одиниці-конструкції пропозитивної природи, списків використаної літератури й використаних джерел, предметного покажчика.

У першому розділі „Загальнотеоретичні проблеми кваліфікації словосполучень“ (с. 10-126) окреслено основні етапи становлення вчення про словосполучення в українському та зарубіжному мовознавстві, схарактеризовано словосполучення як значеннєву мовну одиницю, розглянуто особливості граматичної й семантичної сполучуваності його компонентів, значно розширено основні ознаки словосполучення, з оперттям на які й дефіновано цю мовну одиницю, проаналізовано пропозитивну природу словосполучення та структуру його синтаксичної семантики, описано особливості вияву граматичної форми словосполучення й засоби вираження синтаксичних зв’язків у ньому.

Заслуговує на схвалення те, що авторка відкриває нові сторінки в історії формування теорії словосполучення в українському мовознавстві, попри нібито достатню розробленість цього питання. Вона докладно аналізує науковий доробок лінгвістів XVIII ст. (М. Смотрицького, І. Ужєвича), окреслює внесок науковців початку XX ст. (Д. Кислиці, М. Перегінця, В. Сімовича, С. Смаль-Стоцького та Ф. Гартнера, С. Смеречинського, Є. Тимченка та ін.) у розробку проблем сполучуваності й вивчення типів зв’язку слів, а також ґрунтовно опрацьовує сучасний стан учення про словосполучення, розглядаючи концепції провідних українців (І. Вихованця, К. Городенської, А. Загнітка, О. Мельничука, М. Степаненка, Г. Удовиченка, К. Шульжука та ін.).

М. Балко вибудовує власну концепцію словосполучення, витлумачуючи останнє як семантично завершену й структурно замкнену непередикативну синтаксичну одиницю-конструкцію дериваційного типу, яка будується за певною структурною схемою на основі підрядного прислівного зв'язку та є частковим знаком ситуації. Отже, дослідниця розглядає словосполучення як синтаксичну одиницю пропозитивної природи, оскільки воно є, власне, згорнутим реченням і зберігає значення (як денотативний, так і сигніфікативний компоненти) останнього.

Дослідниця дещо корегує традиційне вчення про типи зв'язку слів у словосполученні та засоби їхнього вираження. Авторка виокремлює такі типи реалізованого компонентами словосполучення підрядного прислівного зв'язку: узгодження (з апозицією включно), керування й вільне поєднання, – а також описує такі засоби вираження цього зв'язку: форма слова, прийменник, порядок слів, синтактика слова та інтонація (зокрема паузація).

Ємним щодо охоплення різних концепцій і підходів є другий розділ рецензованої монографії – „Принципи систематизації словосполучень“ (с. 127-193). М. Балко слушно відзначає розмаїтість типів словосполучень, виокремлюваних у дослідженнях з граматики, що зумовлено суперечностями в розумінні словосполучення як синтаксичної одиниці, а також розбіжностями в можливих аспектах дослідження цих мовних одиниць. Проаналізувавши роботи багатьох вітчизняних і зарубіжних лінгвістів (О. Бехагеля, В. Белошапкової, І. Вихованця, М. Гуричева, А. Загнітка, С. Карцевського, О. Мельничука, М. Панова, О. Реформатського, М. Стеблін-Каменського, Г. Удовиченка, Н. Філічевої, У. Френсіса, К. Шульжука та ін.), авторка доходить висновку про доцільність урахування як структурно-позиційних, так і функційно-семантичних критеріїв у створенні класифікацій словосполучень (с. 167-176).

Формально-структурну типологію словосполучень сучасної української мови М. Балко формує з опертям на лексико-граматичні властивості стрижневого компонента, виокремлюючи іменникові, прикметникові (зокрема дієприкметникові), займенникові, числівникові, дієслівні (зокрема інфінітивні), категорійно-станові та прислівникові (зокрема дієприслівникові) словосполучення.

Кількісно-структурна типологія, створена переважно з опертям на підхід І. Вихованця, передбачає виокремлення елементарних (зокрема сполук, що містять у своєму складі фразеологічні одиниці) та ускладнених словосполучень.

Структурно-позиційна типологія охоплює синтаксично вільні словосполучення, кожний компонент яких виконує в реченні роль окремого члена, і синтаксично зв'язані (цілісні), які виконують функцію одного члена речення. М. Балко ґрунтовно описує диференційні ознаки цілісних словосполучень (синсемантичність граматично стрижневого компонента, неможливість членування на реченнєвому рівні, розподіл функційно-значеннєвої ваги між компонентами тощо) та характеризує їхні різновиди.

Типологію українських словосполучень за семантико-синтаксичними відношеннями М. Балко подає з опертям, переважно, на підхід А. Загнітка, за яким виділено атрибутивні, об'єктні, суб'єктні, обставинні, комплетивні та синкретичні типи словосполучень.

Кардинально по-новому, порівняно з традиційним баченням, авторка рецензованої монографії вирішує питання про функцію словосполучення та створює, відповідно, функційну типологію цих синтаксичних одиниць. Оскільки словосполучення являє собою згорнуту пропозицію, дослідниця бачить підстави стверджувати, що його функція полягає у вираженні смислу цієї пропозиції, у повідомленні в конденсованому вигляді того, що було висловлено передикативною одиницею. Останнє уможливило створення викінченої функційної типології словосполучень, побудовану з опертям на типологію предикатів, адже словосполучення як мовна одиниця пропозитивної природи, як знак згорнутої пропозиції містить у своєму складі трансформоване предикатне слово.

Оригінальністю та належним рівнем новизни позначений третій розділ рецензованої монографії „Трансформаційні моделі утворення словосполучень сучасної української мови“ (с. 194-300). Детально проаналізувавши основні положення динамічних лінгвістичних концепцій (дериваційної, трансформаційної граматики, динамічного синтаксису), М. Балко будує моделі утворення словосполучень української мови як результату різноманітних за складністю трансформаційних перетворень вихідних речень. Водночас дослідниця вводить до наукового обігу

такі поняття, як зміна діатез, імбрикація вихідних речень, конденсація вихідних речень, скріплення вихідних речень, секторні трансформації (с. 256-297).

Списки використаних джерел та використаної літератури монографії М. Балко є досить репрезентативними, а останній майже вичерпно охоплює основну бібліографію з обраної теми. Щоправда, не враховано студіювання з теорії словосполучення низки польських (Р. Гжегорчикова, А. Нагорко та ін.), чеських (П. Адамець та ін.), болгарських (І. Недев та ін.), сербських (Ж. Станойчич та ін.), що, поза усяким сумнівом, належить до перспектив дослідження. Позитивним є й те, що в монографії наведено (с. 345-349) предметний покажчик, який суттєво спрощує роботу з виданням.

Авторка рецензованої праці виявила глибоке й усебічне знання проблематики, володіння різноманітними сучасними методами аналізу мовного матеріалу, поняттєво-термінологічним апаратом для теоретичного осмислення досліджуваних мовних одиниць, а також творчий підхід до опрацювання складних дискусійних питань українського теоретичного синтаксису. Монографія М. Балко зацікавить усіх, хто студіює питання сучасної граматики, співвідношення синтаксичних одиниць. Хотілося б бачити подібне видання доступним у книгозбірнях усіх вишів для вільного користування.

ІСТОРИЧНА ТА СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ОНОМАСТИКА

Рец. на збірник статей Ганни Бучко, Дмитра Бучка:
„Історична та сучасна українська ономастика: Вибрані праці”
(Чернівці: „Букрек”, 2013. – 456 с.)

Українська та слов'янська ономастика збагатилися ще однією вагомою працею, яка, по суті, має узагальнювальний характер, адже в ній зібрані (й у цьому її цінність) наукові розвідки двох відомих українських ономастів – Ганни та Дмитра Бучків.

Цінним є вже навіть те, що дослідники пропріальної лексики отримали можливість на шпальтах однієї книги знайти найважливіші віхи з наукового доробку тандему, яким була ця „ономастична” пара. Минулий час „була” вживаємо з болем у голосі, розуміючи, що праці одного з подружжя – Дмитра Григоровича – були одними з останніх у цьому земному світі, тобто прижиттєвими.

На шпальтах потужного збірника обсягом у 456 сторінок розміщені статті, що вже побачили світ або ж ще перебувають у друці в багатьох українських і зарубіжних фахових ономастичних виданнях.

Як зазначають самі автори, статті “присвячені різним проблемам ономастики, передусім аналізу антропонімів та ойконімів, збір та вивчення яких стало сенсом нашого наукового життя” (с. 3). Молодші дослідники ономастики, отже, можуть сьогодні тільки позаздрити такій науковій жертвовності (особливо, якщо вона має ще й родинний характер, як та птаха з “антропонімним” та „ойконімним” крилами з широким розмахом).

А географія статей і справді широка: від усіх українських фахових видань – до багатьох слов'янських країн із їхніми славістичними ономастичними виданнями, де Ганна та Дмитро Бучки завжди були бажаними та шанованими гостями і чия думка й сьогодні є авторитетною в середовищі ономастів.

60 поданих на наукове прочитання статей мають рівнорозподілений характер: 30 висвітлюють проблеми антропоніміки (Розділ „АНТРОПОНІМІКА”), 30 – актуальні питання топоніміки (Розділ „ТОПОНІМІКА”). Перша частина праці присвячена аналізу лексичних основ та словотвору антропонімів із території Галицької Бойківщини в синхронному та діахронному аспектах. Друга ж, топонімічна, частина торкається проблемних і сьогодні аспектів, пов'язаних із класифікацією ойконімів, з процесами походження, становлення та розвитку певних словотвірних моделей назв українських поселень.

З особливою „живинкою” прочитуються три останніх розвідки, адже вони мають позначку „Знаходиться у друці”. Такими є статті: „Онімізація та трансонімізація в ойконімії” (с. 402-407), „Спільне та відмінне у принципах номінації поселень і мікрооб'єктів” (с. 407-415), “Внесок львівських учених у становлення та розвиток української ономастики” (сс. 416-428).

Стаття „Онімізація та трансонімізація в ойконімії” (с. 402-407) є, по суті, довгоочікуваним для дослідників ойконімії підсумком, в якому синтезовано огляд праць із вивчення словотвору слов'янських назв поселень. Так, тут маємо критичне переосмислення онімізації та трансонімізації апелятивів типу: *гора* – Гора, *долина* – Долина, *залісся* – Залісся. Автор Д. Бучко вважає, що ці омонімічні лексеми, які стали назвами поселень, утворилися через “посередництво однойменних назв інших об'єктів” (с. 430). Йдеться не тільки про онімізацію, а й про зміну первісного значення базової апелятивної лексеми, по суті, – метонімію назв.

Такий підхід і справді є сенсовним тому, що тут можна достовірно говорити про утворення ойконімів шляхом онімізації апелятивів (зважаючи на тип поселення) і трансонімізації мікротопонімів (відштовхуючись від назв місцевостей).

Цілком логічно поділяємо критичний підхід автора щодо вживання терміна „плюралізація” (с. 407) при аналізі словотвору назв поселень, яким не досить переконливо оперує російська дослідниця Н. Подольська. Доречним виглядає тут пояснення автором того, що плюральні ойконіми утворилися на основі наявних омонімічних мікротопонімів, тобто стадія онімізації сингулярних апелятивів із переходом їх у плюральні відсутня.

У розвідці „Спільне та відмінне у принципах номінації поселень і мікрооб’єктів” (с. 407–415) – як про це вже заявлено й у самій назві – виявлені та простежені тотожні й відмінні риси принципів називання назв мікрооб’єктів та назв поселень.

У випадку аналізу способу деривації перших необхідно виявити „критерії, мотиви та принципи називання географічних об’єктів”, у випадку ж других – „встановити основні принципи, за якими здійснювалися називання поселень України в різні хронологічні часи” (с. 408). Професор Бучко виходить із простого розуміння того, що згадані принципи номінації отримують своє втілення „через конкретні способи номінації за допомогою відповідних мовних засобів” (с. 409). Як для досвідчених, так і для молодих дослідників ойконімів і мікротопонімів не зайвим буде усвідомлення того, що принципи називання в ойконімії та мікротопонімії різняться самими денотатами номінації.

Українська ономастична історіографія сьогодні ще перебуває на стадії становлення. Проте еволюція самої української ономастики, а відтак і зародження провідних ономастичних шкіл уже налічують чи не майже двохсотлітню історію. Її першовитоки пов’язують із львівськими науковцями. Власне „Внесок львівських учених у становлення та розвиток української ономастики” (с. 416–428) став предметом аналізу в однойменній статті Дмитра та Ганни Бучків. Тут досить ґрунтовно аналізуються ономастичні дослідження львівських ономастів, починаючи із середини ХІХ – поч. ХХ ст., таких як: І. Вагилевич, І. Шараневич, К. Кахникевич, В. Охрімівич, М. Зубрицький, І. Франко, І. Крип’якевич. Цікаво, що абсолютна більшість названих науковців, окрім хіба що постаті Івана Франка, не були філологами. Однак вони залишили величезний назвознавчий (етнографічний, історичний, географічний) матеріал для майбутніх ономастичних праць. І ці матеріали також скрупульозно опрацьовувало подружжя Бучків упродовж усього свого наукового життя. Що вже казати, наприклад, про достеменне й глибоке знання проф. Д. Бучком праць – у тому числі й величезного архіву народних назв географічних об’єктів (зібраних у 600 поселеннях Галичини й Буковини) – знаного українського бібліографа, історика та географа Мирона Кордуби. Адже ще в 1928 р. саме цей учений першим гостро поставив питання стосовно створення спеціального питальника для збору ономастичних матеріалів із метою їхніх подальших назвознавчих інтерпретацій. І такий питальник авторства К. Цілуйка побачив світ, як знаємо, тільки в 1962 р. під назвою “Програма збирання матеріалів для вивчення топоніміки України” (К.: Вид-во АН УРСР. – 19 с.). Автори статті згадують тут і про ідею М. Кордуби, яка стосувалася створення „спеціального топонимастичного журналу” (с. 418). Також знаємо, що такий журнал (бюлетень) почав виходити в 1966 р. у відділі мови, літератури та мистецтвознавства АН УРСР під назвою „Повідомлення Української ономастичної комісії” (К.: Вид-во „Наукова думка”). Щоправда, останній – 15-й – випуск, все ж іще з’явився друком у 1976 р. Однак тільки в 2012 р. бюлетень відновив свій вихід. Іншими словами, з’явилася нова серія зі збереженою старою назвою (Див.: *Повідомлення Української ономастичної комісії. Нова серія.* – Вип. 1(16). – 131 с.).

Закінчивши львівську ономастичну історіографію оглядом дисертацій, захищених у 2011 р., співавтор Дмитро Бучко скромно промовчав про власний вагомий внесок до „львівської ономастичної скарбниці”. Цю історіографічну прогалину фахово заповнив старший науковий співробітник відділу української мови Інституту українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України Роман Іванович Остап своєю статтею „Роздуми про львівську ономастику” (Див. докладніше: *Повідомлення Української ономастичної комісії. Нова серія.* – Вип. 1(16). – С. 17–41), в якій згадав і про роботу проф. Д. Бучка у відділі української мови названого інституту, а далі – про навчання відомого мовознавця в аспірантурі Львівського університету та захищену ним кандидатську дисертацію під керівництвом професорів І.І. Ковалика та Л.Л. Гумецької. Якими доречними є слова Р.І. Остапа: „Дмитро Григорович ...був очевидцем багатьох подій, пов’язаних із львівською ономастикою, добре знав її творців” (Там же: с. 18).

Сьогодні Дмитро Григорович Бучко, як це сумно звучить, перебуває в інших часових вимірах, а для Ганни Євгенівни Бучко нехай ці наукові розвідки, вміщені в збірнику, ніколи не завершаться на 456 сторінці, а мають прижиттєве наукове довголіття та втілення на шпальтах багатьох інших ономастичних видань і виступів із новими помітними прогрідами-ідеями на ономастичних форумах.

ДМИТРО БУЧКО – ЗРАЗОК УКРАЇНЦЯ, ВЧЕНОГО, УЧИТЕЛЯ ТА СІМ'ЯНИНА (Спогади учня)

Коли ми з проф. Бунчуком укотре згадували про нашого Вчителя, Борис Іванович сказав, що у кожного з нас свій Дмитро Бучко. У цьому контексті я говоритиму про свого Бучка, точніше не мого, а нашого з Марічкою Андрюк (Марією Василівною Скаб) Дмитра Григоровича.

Для нашої родини професор Бучко – це дбайливий і уважний захист руками світлого ангела Ганни Євгенівни жовторотих, але категоричних та безкомпромісних першокурсників від можливо перших у житті реальних загроз, це мудрий викладач вступу до мовознавства та польської мови, це керівник кафедри, завдяки якому нам вдалося через десять років після закінчення повернутися до alma-mater, це той, хто наполіг на поїздки до літньої школи чеської мови, відкривши таким чином двері в широкий слов'янський світ, той, хто дбайливо й привітно супроводжує нашу родину упродовж уже майже чотирьох десятиліть.

Говорячи про найважливіші чесноти дорогого Дмитра Григоровича, я розмістив їх у порядку – Українець, Вчений, Учитель та Сім'янин. Зауважу, що визначальною й стрижневою рисою професора Бучка, безперечно, є його українськість, інші з перелічених чеснот вважаю практично рівноцінними, що дає підстави визнати нашого вчителя цілісною та гармонійною особистістю. Стисло окреслю кожен з названих характеристик, намагаючись ілюструвати їх маловідомими загалу спогадами.

Студентів-першокурсників Чернівецького університету подружжя Бучків передусім вражало саме своєю чіткою, послідовною та принциповою, навіть затятою, українськістю. Вона виявлялася в усьому. По-перше, в абсолютній та вишуканій, сказати б, аристократичній україномовності. Я не пригадую, наприклад, випадків, щоб Бучки вдавалися до так званого перемикування коду, спілкуючись з російськомовними колегами. З іншого боку, пам'ятаю, як на початку 90-х на конференції і офіційних переговорах у Польщі Дмитро Григорович попросив мене перекладати його український виступ польською мовою, а потім так само перекладав мою доповідь. Зрозуміло, що професор міг блискуче виступити польською, але такими своїми діями він реально підносив у чужоземному середовищі авторитет рідної мови. Саме Дмитро Бучко був активним просвітянином, який представляв чернівецьких вчених на установчих з'їзді РАУ та Конгресі МАУ, був активним учасником усіх наступних конгресів Міжнародної асоціації українців.

Важливим вважаю те, що українськість Бучків була модерною, спрямованою не лише на збереження спадщини минулого, а передусім на поступ нації у майбутнє. Водночас, у повсякденному житті вони виявляють питомі глибинні риси українців – щирість, гостинність, грічність, уміння допомогти ближньому, слухати і чути кожного, хто потрапляє до їх кола.

Професора Дмитра Бучка вважаю еталоном справжнього європейського вченого-патріота, високоосвіченого, з надзвичайно широким загальнолітгвістичним світоглядом, активного знавця багатьох мов, продовжувача традицій представників львівського кола українців та славістів.

Мені пощастило тривалий час співпрацювати з Дмитром Григоровичем у спеціалізованій вченій раді. Дорогий професор узяв безпосередню участь у нашому науковому становленні, саме він простими і водночас переконливими аргументами навінув мене до активної роботи над докторською дисертацією, а потім відгукнувся на автореферат дисертації. Дмитро Григорович спеціально приїздив у Чернівці на обговорення дисертації Марії Василівни, причому говорив не формально, для галочки, а зробив винятково глибокий, різнобічний та принциповий аналіз дослідження. Як науковець професор Бучко постійно піклувався про розвиток науки, всіляко заохочував молодь до активних досліджень, не боячись наукової конкуренції, а навпаки – закликаючи учнів до активної творчої дискусії. Виявом саме такої позиції Дмитра Григоровича була його діяльність на посту голови ДЕКУ у Львові та Чернівцях. Ми надовго запам'ятаємо дивовижні мікролекції, які під час захистів виголошував професор, запальні та продуктивні дискусії, що відбувалися при цьому.

Дмитро Григорович упродовж усього життя активно працював над якістю навчальних курсів, які викладав. Із вдячністю згадую наші розмови про вступ до слов'янської філології, активний взаємообмін навчально-методичними посібниками, критичні зауваги й пропозиції щодо викладання тих чи тих проблем цього цікавого курсу

Спрямованість Бучка-науковця у майбуття, на мою думку, виявилось, зокрема, у його роботі над новими словниками різних типів. Свого часу я був рецензентом „Словника ономастичної термінології“ і на все життя запам'ятав нашу співпрацю, упродовж якої Дмитро Григорович передусім спонукав мене до прискіпливого прочитання рукопису, а потім ми обговорювали проблемні питання, що було для мене неабиякою школою.

Ще однією рисою Бучка-науковця був його гідний поваги пістет стосовно своїх учителів, саме завдяки Дмитрові Григоровичу українська фонетика й фонологія, історична граматика, ономастика, історія лінгвістичних учень для багатьох поколінь чернівецьких (і, переконаний, не лише чернівецьких) філологів стали не просто переліком ідей та наукових теорій, а нивою, часом – і полем бою, на яких натхненно й самовіддано творили та боролися красиві та мудрі представники нашої національної еліти, водночас – живі люди, з їх болями й печалами, складними й драматичними життєвими долями...

В описаній та подібних ситуаціях проф. Дмитро Бучко яскраво виявляв ще одну зі своїх стрижневих чеснот – він (як і його вірна друга половина – шановна Ганна Євгенівна) були, є і завжди залишаться для нас добрими, дбайливими та чуйними вчителями. Такі вчителі просто щиро поважають та люблять своїх учнів, причому навчають їх не лише ремеслу, а життю в усьому його різноманітті, використовуючи при цьому найпростішу й водночас найефективнішу методику – навчання на власному прикладі. Погодьмося, що небагато університетських викладачів побувають вдома у своїх студентів, беруть активну участь у їх професійному становленні (наприклад, з легкої руки саме Дмитра Григоровича я із безтурботного студента-п'ятикурсника вміть перетворився на вчителя однієї з чернівецьких шкіл-новобудов, а енергійна й прогресивна вчителька-новатор Наталя Колесник увійшла в університетську аудиторію). Подружжя Бучків розділяли з нами і радість народження наших дітей, і біль та розпуку після втрати батьків.

Традицією нашого випуску – українських філологів 1980 року – стало запрошувати на зустрічі випускників Ганну Євгенівну та Дмитра Григоровича: ми завжди з душевним щемом будемо пам'ятати щасливі миті спілкування з найулюбленішими викладачами. У ці хвилини Дмитро Григорович відкрився нам як великий життєлюб, який повністю відповідав кредо, яке колись проголосив дуже шанований Бучками Іван Франко: „Я з п'ющими за пліт не виливаю, З їдцями їм, для бійки маю бук, На празнику життя не позіваю Та в бідності не опускаю рук”.

Відважуюся стверджувати, що я, напевно, чи не найбільше з усіх (зрозуміло, крім дорогої Ганни Євгенівни) розумію і відчуваю Дмитра Григоровича в часи його роботи у Любліні: по-перше, тому, що бачив Дмитра Григоровича у цій роботі, по-друге, тому, що з легкої руки Дмитра Григоровича і сам скуштував цього хліба. Не зважаючи на великі фізичні, психологічні та розумові навантаження такого одночасного існування одразу в кількох іпостасях, професор Бучко гідно репрезентував за кордоном українську науку, демонструючи при цьому всі свої найкращі професійні та людські якості. Багато польських та чеських науковців шанують його як знаного вченого, доброго товариша, що, зокрема, яскраво виявилось під час останньої зарубіжної поїздки Дмитра Григоровича до Варшави у грудні 2013 року. Як спражний чоловік, Дмитро Бучко і в цьому випадку поклав на свої плечі вирішення нагальних побутових проблем родини, причому вирішив їх гідно й шляхетно, надавши перевагу важкій, виснажливій, але чесній праці, а не легшим, на перший погляд, але ризикованим з морального погляду діям.

Дмитро Григорович був і залишиться для нас, без перебільшення – еталоном Чоловіка (думаю, що не одна з філологинь мріяла саме про такого супутника у житті, спостерігаючи за сердечними й шляхетними стосунками у подружжі Бучків), Батька, що виховав своїх синів (як і дочок-невісток) творчими й розумними, незалежними й вільними громадянами-патріотами, щасливого дідуся, якому, на жаль, недовго судилося тішитися маленькою Марічкою.

Вважаю, що найбільшим пошануванням нашого дорогого Учителя (потрібним як Дмитрові Григоровичу та його родині, так і всім нам) є не лише збереження доброї пам'яті про нього, але, передусім, щоденний спротив підлості та лукавству, ницості та безхребетності, невігластву й нахабству, щохвилинне змагання за збереження і зміцнення людської, національної та культурної гідності кожного українця.